

ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರ ಕಾಂತಪುರ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

ದಿನೇಶ್ ಕೆ. ಎಸ್.

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ

ಸರ್ಕಾರಿ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜು

ಹಾಸನ.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2024/04/dinesh-k-s.php>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10929855>

ABSTRACT:

ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರ ಕಾಂತಪುರ ಕಾದಂಬರಿಯು ವಸಾಹತು ಕಾಲದ ಗ್ರಾಮಭಾರತವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ, ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಹೇಗೆ ಜೀವ ತಳೆದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡವು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. 1919 ರಿಂದ 1930 ರವರೆಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ, ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಭಾರತೀಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಒಂದೇ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆಯನ್ನು ಶಿಸ್ತಿನ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸೈನ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳಾದ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ (ಆರ್ಥಿಕತೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಪುನರುತ್ಥಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಈ ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದಂತೆ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಕಾದಂಬರಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟದಂತೆಯೇ ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳ ದೇಶವಾದ ಭಾರತದ ಮೂಲ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಹೇಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಕಿಚ್ಚು ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲ್ಲ ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬಹಳ ಅಥೆಂಟಿಕ್ ಆಗಿ ತೋರಿಸಿದ, “ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿ” ಎಂದು ಇ ಎಮ್ ಫಾರ್ಸ್ಟರ್ ಅವರಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡ, ಭಾರತೀಯ ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸಿರುವ ಗಾಂಧಿ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಲು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

KEYWORDS:

ರಾಜಾರಾವ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಗಾಂಧೀಜಿ, ಗ್ರಾಮಭಾರತ, ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ.

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ 1920 ರಿಂದ 1940 ರವರೆಗಿನ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಬದಲಾವಣೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹಂತ ತಲುಪಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ಆ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ಆತ್ಯಂತಿಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವು. ಆರಂಭಿಕ ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತ್ರಿರತ್ನಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಮುಲ್ಕ್ ರಾಜ್ ಆನಂದ್ ಅವರ 'ಅಸ್ವಶ್ಯ' (1935), ಆರ್.ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್ ಅವರ 'ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತರು' (1935) ಮತ್ತು ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರ 'ಕಾಂತಾಪುರ' (1938) ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಭಾರತದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರೇರಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಒಡಲೊಳಗೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅದರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆರ್ ಕೆ ನಾರಾಯಣ್ ಮತ್ತು ರಾಜಾರಾವ್ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳೊಳಗೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಭಾರತೀಯ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಗ್ರಾಮಭಾರತವನ್ನು ಅದರೆಲ್ಲಾ ಕೊಳಕು ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟರು.

1935 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮುಲ್ಕ್ ರಾಜ್ ಆನಂದ್ ಅವರ ಅಸ್ವಶ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ 'ಬಾಕಿ' ನಂತೆ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರ ಕಾಂತಾಪುರ (1938) ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ 'ಮೂರ್ತಿ' ಎಂಬ ಪಾತ್ರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆರ್.ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್ ಅವರ 'ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತರು' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಮಾಲ್ಕುಡಿ' ಎಂಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಊರಿನಂತೆಯೇ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರೂ ಕೂಡಾ 'ಕಾಂತಾಪುರ' ಎಂಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಊರಿನ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮಭಾರತವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುರುತನ್ನು ಛಾಪಿಸಿರುವ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು

ಭಾರತೀಕರಿಸಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಜಾನಪದ ಕಥನ ಮಾದರಿಯ ಪೌರಾಣಿಕ-ಮೌಖಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದು ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದ ವ್ಯಾಪಕ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಪ್ರಮುಖ ಆಂಗ್ಲ ಲೇಖಕ ಇ. ಎಂ. ಫಾರ್ಸ್ಟರ್ 'ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿ' ಎಂದು ಇದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ 'ಗ್ರಾಮ ಭಾರತದ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪ' ದಂತಿರುವ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆದರ್ಶ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯ, ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರುವಂತೆ 'ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬುದೂ ಇದೆ. ಭಾರತೀಯರು ಭಾರತದ ಕತೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದೊಂದು ಸಶಕ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ/ಕನ್ನಡದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹಗಾರರು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಛಾಪು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ: ಇಟ್ಸ್ ಪ್ರೆಸೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಫ್ಯೂಚರ್' (1964) ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೆ ಹೇಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾರತೀಯವೂ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯದ ಕಾಂತಾಪುರ ಕಾದಂಬರಿಯು ಕನ್ನಡಿಗನೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡ ನೆಲದ ಕಥೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಾಗ ಅದು ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾರತೀಯ ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಆಂಗ್ಲ ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಹಾಸನದ ರಾಜಾರಾವ್ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಇವರು ತಮ್ಮ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ ಕಾಂತಾಪುರದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ "ಒಬ್ಬನು ತನ್ನದಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನನಗೀಗ ಅನ್ಯ ಭಾಷೆ ಎನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇಂದು ನಮ್ಮ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮೇಕಪ್ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಎಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಮೇಕಪ್ ಆಗಲಾರದು" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಲಿತ ಫ್ರೆಂಚ್ ಎರಡನ್ನೂ

ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ಬರೆದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ನೀಡುವ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣದಂತೆ ಇದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಂತರ ಅವರು 'ದಿ ಕೌ ಆಫ್ ದಿ ಬ್ಯಾರಿಕೇಡ್ಸ್' (1947), 'ದಿ ಸರ್ಪೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ದಿ ರೋಪ್' (1960), 'ಕ್ಯಾಟ್ ಅಂಡ್ ಷೇಪ್‌ಯರ್' (1965) ಮೊದಲಾದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮೊದಲ ಕೃತಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಕಾಂತಾಪುರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕತೆ ನಡೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವು ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಭಾಗವೇ ಆಗಿದೆ. 1908ರಲ್ಲಿ ಹಾಸನದ ಕೊಣನೂರು ಬಳಿಯ ಹಿರೇಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರೊಬ್ಬರ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸುವ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ತುಂಬುವುದರೊಳಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ತಾತನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವ ಇವರು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಉದ್ಯೋಗದ ಕಾರಣ ತಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆ 'ಮದರಸ-ಇ-ಅಲಿಯಾ'ದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸರವೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ನಂತರ ಆಲಿಫಠ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಫೈನ್ ಕಲಿತು 'ಎಷಿಯಾಟಿಕ್ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್' ಪಡೆದು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ 1929ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ.

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಎರಡು (ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂ) ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಇವರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅದರ ಬೇರುಗಳು, ಪರಂಪರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿ 1937ರಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರುವನ್ನರಸಿ ಮತ್ತೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಗಾಂಧಿಯವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಕಾಲವಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಕಾಂತಾಪುರ ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ಜಯಕರ್ಣಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕೆಲ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರಾದರೂ, ನಂತರ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಮಣ್ಣಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ತನ್ನದಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ; ಆ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಹೊರಜಗತ್ತಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇವರ ಕಾಂತಾಪುರ ಕಾದಂಬರಿ ಗಾಂಧಿಯುಗದ ಗ್ರಾಮಭಾರತದ ಅಧಿಕೃತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಭಾರತೀಯ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಪ್ರಮುಖರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಳ್ಳಿಗಳ ದೇಶವಾದ ಭಾರತದ ಗ್ರಾಮಜೀವನವು 'ಕಾಂತಾಪುರ'ದಲ್ಲಿ

ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಹಳ್ಳಿ ಜೀವನದ ಸೊಗಡು, ಅಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ಶೈಲಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟೆ, ನದಿ, ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಕೆಂಚಮ್ಮ, ಅರಳಿಕಟ್ಟೆ, ಸ್ಫುಟವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಣಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೊಸತನದ, ಸಮಾನತೆಯ ಅರಿವು; ಎಲ್ಲವೂ ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆಯೇನೋ ಎನಿಸುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯವರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಗ್ರಾಮದ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹರಿ ಜನರು ಊರಿನ ತಳಭಾಗದ ಕೊಂಪೆಯಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಿ ಶ್ರೇಣೀಕರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿಯೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮುಗ್ಧತೆ, ಜಾತೀಯತೆ, ಅಸಮಾನತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯೊಳಗೆ 1919 ರಿಂದ 1931 ರವರೆಗಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು ಆಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಳುವಳಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದುರಾಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ, ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳುವಳಿ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸ್ವದೇಶಿ ಉಡುಪು, ಚರಕದ ಬಳಕೆ ಮೊದಲಾದ ಹಲವಾರು ಘಟನೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಿಂದ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಾಪು ಅವರ ದೇಶವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಚಿಂತನೆಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಯ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಯುವಕರು, ಯುವತಿಯರು, ರೈತರು, ಗೃಹಿಣಿಯರು ಗಾಂಧಿ ಕರೆಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತನು-ಮನ-ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಕಾಂತಾಪುರ ಕಾದಂಬರಿಯ ನಾಯಕ ಪಾತ್ರವಾದ ಮೂರ್ತಿ ಗ್ರಾಮದ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಯುವಕ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧಿವಾದಿ. ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ನಂತರ ಊರಿಗೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಅಸಮಾನತೆ, ಬ್ರಿಟೀಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಪೋಲೀಸರ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಅಸಹಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊನೆಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹೋರಾಟ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕತೆಯ ನಿರೂಪಕಿ ಅಜ್ಜಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟೆ ಹೇಳುವಂತೆ “ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಜಾತಿ-

ಕುಲ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಅಂತಾರೆ, ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಹೊಲೆಯರೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು ಅಂತಾರೆ... ಜಗತ್ತು ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಲುಷಿತಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ನಾವು ಸಾಯಬೇಕು"² ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಅಡತಡೆಗಳನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಊರಿನ ಜನ ಮೂರ್ತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅನುಸರಿಸಲು ತಯಾರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಡುವೆ ಯಥಾ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಭಟ್ಟ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾದ ರಂಗೇಗೌಡ, ಪೋಲೀಸ್ ದರ್ಪ ಮೆರೆಯುವ ಬಡೇಖಾನ್, ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧ ತೋರುವ ರಂಗಮ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂತಾಪುರದ ಗ್ರಾಮಭಾರತವು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಕಾಂತಾಪುರದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಆ ಊರಿನ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ ಜನರೆಲ್ಲರನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೆಳೆಯಲು ತನಗೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಿವಲಿಂಗ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಊರಿನ ಜನರನ್ನು ತನ್ನೆಡೆ ಸೆಳೆದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಘಟಕವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಆರಂಭಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಇದು ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧಿವಾದದ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯ ಎಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಚರಕದಲ್ಲಿ ನೂಲು ನೇಯುವುದು, ಸ್ವದೇಶಿ ಉಡುಪನ್ನು - ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವುದು, ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಕರ ನಿರಾಕರಣೆ, ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಜಾತಿ ಸಮಾನತೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮೂರ್ತಿ ಕಾಂತಾಪುರದ ಜನತೆಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಭಾರತಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸುವ, ಭಾರತದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅಂಟಿರುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ಗ್ರಾಮದ ಸಹಜ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣಗಳಂತೆಯೆ ಅದರ ಕೊಳಕುಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಾಣದ ಆ ಊರಿನ ಜನ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗಳಿಸುವ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿದ್ದ ವಿಧವೆ ರಂಗಮ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಪೇಟಿಯಿಂದ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಇದರಿಂದ ಜನರು ರಾಜ

ಕೀಯ ವಿದ್ಯಮಾನ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳಿವಳಿಯ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರ್ತಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ದೇವಾಲಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹರಿಜನ ನಾಯಕ ರಾಜಣ್ಣನನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಗ್ರಾಮದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣಾ ಭಟ್ಟನಿಗೆ ಸರಿಕಾಣದೆ ಸದಾ ಕಾಲ ಈ ಗಾಂಧಿವಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಯ್ಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವರು ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟರು, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕಳಂಕ ತರುವವರು. ಇವರು ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ನಮ್ಮ ಕುಲವನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವನು. ಮಹಿಳೆಯರು ಸಹ ಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಎಂದು ಭಟ್ಟರು ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅತ್ತ ಮೂರ್ತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲಾ ತ್ಯಾಗ-ಬಲಿದಾನಗಳಿಗೂ ಸಿದ್ಧರಿರಬೇಕೆಂದು ಕಾಂತಾಪುರದ ಜನತೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಿಳೆಯರು, ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಜಾತಿ-ಲಿಂಗಭೇದ ಮರೆತು ಚಳಿವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಿಂಸೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ! ಬಾಪು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸೋಣ, ಮದ್ಯದಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಬೇಕು ಜನರನ್ನು ಮದ್ಯವ್ಯಸನದಿಂದ ದೂರವಿರವಂತೆ ಮನವೊಲಿಸಬೇಕು, ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಚಳಿವಳಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ನಡುವೆ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜಯರಾಮಾಚಾರ್ ಎಂಬುವರಿಂದ ಹರಿಕಥೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹರಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ರಾಮನಂತೆಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ರಾವಣನ ಸಂತತಿಗೂ ಹೋಲಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಓಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹರಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಪೋಲಿಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಊರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕೆಲವರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಾಪುರಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬ್ಯಾರೋಕ್ರಸಿಯ ಏಜಂಟನಂತೆ ಕಾಣುವ ಬಡೇಖಾನ್ ಎಂಬ ಪೋಲಿಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುವ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ತೀವ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಗಾಂಧೀ ಜಿಯವರ ಮತ್ತೆರಡು ಚಿಂತನೆಗಳಾದ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಮದ್ಯಪಾನ ವಿರೋಧಿ ಚಳಿವಳಿಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮೊದಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ

ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಜನಪದ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಇವರು ಕಾದಂಬರಿಯ ಆರಂಭವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟೆ ಎಂಬ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಮುದುಕಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ನಂತರ ಅದನ್ನು ವಿಧವೆ ರಂಗಕ್ಕೆ ಮುಂದುವರೆಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಕಾದಂಬರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಶಕ್ತ ಮಹಿಳಾ (ಜಲಪಾತದ ವೆಂಕಮ್ಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, ನರಸಮ್ಮ, ಚಿನ್ನಮ್ಮ) ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳಿರುವಂತೆ ಕತೆಯ ಕಟ್ಟಿರಣವಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಹೋರಾಟ ಮದ್ಯಪಾನ ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುವುದು. ಕಾಂತಾಪುರದ ಬಳಿ ಇರುವ ಸೈಫಿಂಗ್ವನ್ ಕಾಫಿ ಎಸ್ಟೇಟ್ ನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಜನಜಾಗೃತಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮನವೊಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದರ ದೂರಗಾಮಿ ಪರಿಣಾಮ ಅರಿತ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಮಾಲೀಕ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಊರಿನವರನ್ನು ಹದ್ದಬಿಸ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು ಬಡೇಖಾನ್ ಎಂಬ ಪೋಲಿಸನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯದ ಸಂಕೇತದಂತಿರುವ ಬಡೇಖಾನ್ ಗೂ ಊರಿನವರಿಗೂ ಸಂಘರ್ಷ ನಿರಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಎಸ್ಟೇಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಶೇಂದಿ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳು ದುಡಿದಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುಡಿದು ಕಳೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನ ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆದು ಕಾಂತಾಪುರದ ಜನ ಶೇಂದಿ ಅಂಗಡಿ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವುದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೂರ್ತಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಊರಿನ ಪ್ರಮುಖರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಜೈಲುಪಾಲು ಮಾಡಿ ಅವರ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಜೈಲು ಪಾಲಾಗಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಊರಿನವರಿಗೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ “ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಲವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮತ್ತು ಮುಳ್ಳು ತಂತಿಯ ಬೇಲಿಗಳು ಸೈಫಿಂಗ್ವನ್ ಕಾಫಿ ತೋಟದ ಸುತ್ತ ಇರುತ್ತವೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಗರದ ಅದ್ದೂರಿ ಕಾರುಗಳು ಬೆಬ್ಬಾರಿ ದಿಬ್ಬವನ್ನು ಬೀಗಿ ಬೀರುತ್ತಾ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹತ್ತುತ್ತವೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಗ್ಯಾಸ್ ದೀಪಗಳು ಮತ್ತು ಕೂಲಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವ ವಾಹನಗಳಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಶ್ಯತೆ, ಹೊಲೆಯರು ಮತ್ತು ಕಡುಬಡತನ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯ ಯುವಜನಾಂಗ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಂದೇತರುತ್ತೇವೆಂದು ಪಣತೊಡಬೇಕು”³ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗಿದ್ದ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು

ತಿಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂಥ ದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ನಾವಿಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. “ಭಾರತೀಯ ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಗಾಂಧಿ ಚಿಂತಿಸಿದ, ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಭಾರತದ ಸತ್ವ ಮತ್ತು ರೂಪ ಬೇರೆ; ಹಿಂದೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸತ್ವ ಮತ್ತು ರೂಪ ಬೇರೆ. ಒಂದೇ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ, ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ನೆಲೆಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು”⁴ ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರು ಕಾಂತಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಣೀತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದಾದರೆ, ಮೂರ್ತಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಟೇಫಿಂಗ್ನ್ ಕಾಫಿ ತೋಟದ ಸುತ್ತ ಇದ್ದ ಶೇಂದಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮರಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳುವಳಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಆತ ಸರ್ಕಾರದ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ತಮ್ಮದೇನಿದ್ದರೂ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಹೋರಾಟ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಪದೇ ಪದೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕಟ್ಟಾಚ್ಛೆ ಕೂಡಾ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಳು ಹಿಂಸಾರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ “ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ವೈದ್ಯಕೀಯ, ರೈಲ್ವೆ, ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಗಳು ಮೊದಲೊಂದಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಶ್ರೇಣಿಯೇ ನಾಶವಾಗುವೆಂದು, ಭಾರತ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಮಧ್ಯಯುಗದ ರಿಕ್ತತೆ ಮತ್ತು ಬರ್ಬರತೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದು”⁵ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದವು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಭಾರತ ಸದೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು, ಭವಿಷ್ಯ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಹೋರಾಟದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಮಾದರಿ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಲೇಖನವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವ ಮುನ್ನ ಕಾಂತಾಪುರದ ಬಗ್ಗೆ ಇದುವರೆವಿಗೂ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂತಾಪುರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಕಾಲದ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದಿನ ಭಾರತ, ತನ್ನೊಳಗಿನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಅಸಮಾನತೆ, ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಯ ನಿಜಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಸಮಾನತೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ದೇಶ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ತನ್ನೊಡಲಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಗಾಂಧಿ ಕಾಲದ ಗ್ರಾಮಭಾರತದ ಒಂದು ಅಧಿಕೃತ ದಾಖಲೆಯಂತೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಯೂರೋಪಿನ ಆಧುನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಯ ಮಾದರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸೋಪಜ್ಜತೆಯನ್ನು ಇದು ಮುಂದುಮಾಡಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ನಗರ ಬದುಕಿನೆಡೆಗೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅನೈತಿಕತೆ, ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕತನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದವು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ, ಕಾದಂಬರಿ ಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಕಾಂತಾಪುರ ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾದರೂ ಮೂರ್ತಿಯ ಆಶಯ ರಂಗಮ್ಮ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವರಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಂಗಮ್ಮ ಹೇಳುವಂತೆ “ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ ನಾವು, ಕಾಂತಾಪುರದ ಜನರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡೆವು. ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು, ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರನ್ನೂ ಕೂಡ. ಆದರೂ ಬೇಸರವಿಲ್ಲ, ಗಾಂಧೀ ನೇತೃತ್ವದ ಹೋರಾಟ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಹೃದಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಧನ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ”⁶ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮಾತುಗಳು ರಾಜಾರಾವ್ರವರ ಕಾಂತಾಪುರದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕಾಂತಪುರವು ಭಾರತದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧಿ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಚಾರದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗಿಂತಲೂ ನೆಹರೂ ಅವರ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದತ್ತ ವಾಲುವ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಸ್ವತಃ ರಾಜಾರಾವ್ ಕೂಡಾ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗುರುವಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುರುವನ್ನು

ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರರ್ಥ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂದು ಇತಿಹಾಸದ ಸತ್ಯವಾಗಿರುವ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೋರಾಟದ ಕರೆಗೆ ಹೃದಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಯುವ ವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆದರ್ಶಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದವು. ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾವ್ ಅವರ 'ಕಾಂತಾಪುರ' ಕಾದಂಬರಿ ಕೂಡಾ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಈ ಕೃತಿಯು ಗಾಂಧಿಯುಗವನ್ನು ತನ್ನೊಳಗಡೆ ಹೇಗೆ ವಿವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ರಾಜಾರಾವ್. (1964). ಕಾಂತಾಪುರ. ಮುನ್ನುಡಿ
2. ರಾಜಾರಾವ್. (1964). ಕಾಂತಾಪುರ. ಪು.ಸಂ. 13
3. ರಾಜಾರಾವ್. (1964). ಕಾಂತಾಪುರ. ಪು.ಸಂ. 169
4. ನಾಗರಾಜ ಡಿ. ಆರ್. (2006). ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಥನ. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ. ಹೆಗ್ಗೋಡು. ಪು.ಸಂ. 248
5. ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಹ. (2010). ಬಾಪೂ ನಂತರದ ಭಾರತ. ವಸಂತ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.ಸಂ. 07
6. ರಾಜಾರಾವ್. (1964). ಕಾಂತಾಪುರ. ಪು.ಸಂ. 225

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. Raja Roa. (1964). Kanthapura. Hindi Pocket Book Pvt. Ltd. Delhi.
2. Gokak V. K. (1964). English in India: It's present and future. Asia Publishing House. Bombay.
3. ನಾಗರಾಜ ಡಿ. ಆರ್. (2006). ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಥನ. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ. ಹೆಗ್ಗೋಡು.
4. ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಹ. (2010). ಬಾಪೂ ನಂತರದ ಭಾರತ. ವಸಂತ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು.
5. <https://www.studocu.com/in/document/punjabi-university/m-a-english/ch-6/40758299>
6. https://www.indianetzone.com/38/raja_rao_litterateur.htm